

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационен труд за придобиване
на образователната и научна степен
„Доктор” в областта на висшето образование
1. Педагогически науки, професионално направление
1.3. Подготовка на обучението по докторска програма
„Физическо възпитание в образователната система”
в НСА „Васил Левски “**

**ТЕМА „ПРОУЧВАНЕ ВЪРХУ ФИЗИЧЕСКАТА ДЕЕСПОСОБНОСТ ПРИ УЧЕНИЦИ
ОТ ГИМНАЗИАЛНИЯ ЕТАП НА СРЕДНАТА ОБРАЗОВАТЕЛНА СТЕПЕН“**

Автор: Калоян Каменов Чернев

Научен ръководител: Владимир Тенев Чернев, доктор

Рецензент: Елена Илиева Николова, доктор

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Процедурата е осъществена на основание на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ във връзка с Наредбата за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в НСА „Васил Левски” чрез заповеди на Ректора проф. Николай Изов, доктор, за отчисляване с право на защита, за вътрешно обсъждане на дисертационния труд с еднократно подсилен научен колегиум и за утвърждаване на научно жури за провеждане на публичната защита (ЗП-1437/28.10.2020, ЗП-551/18.05.2022, ЗП-701/22.06.2022).

От 02.10.2017 г. е зачислен за докторант редовна форма на обучение по докторска програма „Физическо възпитание в образователната система“ и на 28.10. 2020 г. приключва обучението си като докторант.

Междувременно Калоян Чернев работи като административен секретар към Българската федерация по хокей на трева (04.08.2014 – 31.03.2015 г. От 03.11.2014 до 30.06.2016 с кратко прекъсване е хоноруван преподавател в НСА „Васил

Левски“. Преподава на студенти в редовна форма на обучение по специалност „Хокей на трева“. От 01.09.2015 г. до настоящия момент е учител по физическо възпитание и спорт в 154 ГИЧЕ „Сесор Вайехо“, на ученици в гимназиалния етап, където осъществява практическо обучение на студентите от НСА. От 01.09.2020 г. е и кондиционен треньор в БК „Левски“, София.

Професионалните и научноизследователски интереси на Калоян Чернев са свързани с преподавателската и треньорска дейност, съответно като учител по физическо възпитание и спорт, преподавател по хокей на трева и кондиционен треньор по футбол.

Добрата образователна специализирана подготовка на докторанта в два от компонентите на физическата култура – физическо възпитание и спорт в субординация с образованието и науката са предпоставка за осъществяването на научни изследвания в тази сфера, където е и неговата реализация досега.

2. Актуалност на тематиката

Дисертацията е посветена на многократно разработваната в българската теория и практика и същевременно перманентно актуален проблем, а именно физическата дееспособност на лица в ученическа възраст.

Изследователските усилия на докторанта са насочени към равнището и динамиката на двигателните качества и научно доказани резултати в сравнително ретроспективен план с данни за физическата дееспособност от три широкомащабни изследвания, проведени съответно през 1965-та, 1970-та и 1982-та година, на ученици и ученички във възрастта от 14 до 18 години.

Актуалността се определя от необходимостта да се осмисли научната информация за състоянието на физическото развитие и двигателните качества въз основа на установените промени във времето и да се преосмислят подходите и методиките за въздействие върху двигателните способности на учениците в контекста на обучението по физическо възпитание и спорт.

3. Познаване на проблема

Дисертацията е резултат на задълбочено проучване на изследвания проблем и сериозен анализ на различните му теоретични и практически измерения. Авторът показва изследователска култура и умение за анализ, като в

резултат е налице сравнително пълно изследване. Проучени са основните и необходимите теоретични източници по темата. Използваната литература включва 185 литературни и документални източници, от които 95 на кирилица и 90 на латиница и интернет източници.

В изложението са разкрити научно-теоретичните основи на физическата дееспособност, като състояние, структура и възможности за контролиране и оценяване на резултатите във възрастов аспект, диференцирани по пол. Изведени са особеностите на растежа и развитието на учениците от гимназиалния етап във връзка с физическата им дееспособност. Особено внимание е отделено на морфологичните, функционалните и психологическите характеристики на ученици във възрастта от 14 до 18 години, както и на изясняването същността на възрастовото развитие на двигателните способности.

В резултат на задълбоченото литературно проучване докторантът стига до важни, установени от различни автори, закономерности за състоянието на двигателните качества в изследваната възраст.

Очертан е нестихващият интерес към разширяване и обогатяване на знанията за различните измерения на проблема физическа дееспособност. Натрупаните с времето знания от понятийното и терминологичното осигуряване през субективно-обективните знания за човека във възрастта и неговите прояви на двигателност, възможните тестове с доказана надеждност, валидност и възпроизводимост и тяхното редуциране до оценяването се съдържат в изложението, което изчерпателно очертава постановката на проблема. Това показва по безспорен начин доброто познаване на проблематиката от докторанта Калоян Чернев същевременно обосновава изглаждането на работната хипотеза на изследването.

Изведената работна хипотеза включва за изследване и обсъждане ключови въпроси, свързани с ефективността на обучението по физическо възпитание и спорт в училище.

Повдигнатите въпроси са базирани на предположението, че са настъпили промени във възрастовата динамика на физическото развитие и двигателните качества на учениците в резултат на съвременните условия на живот и в частност на адекватността на въздействията в урочната работа по физическо възпитание и спорт. Според автора няма актуална научнообоснована информация. Ето защо Калоян Чернев коректно се насочва към:

- Подбор на тестове за оценка на физическата дееспособност на учениците от гимназиалния етап на средното образование.
- Установяване на различията в състоянието на физическата дееспособност по данни от четири изследвания – три национални и едно собствено във възрастовия диапазон 14–18-годишни момчета и момичета.
- Установяване на възрастови и полови особености в проявата на отделни двигателни качества на съвременните ученици и ученички от VIII до XII клас с оглед диференциацията при подбора на методите и средствата в процеса на обучение.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем 236 страници. Изложението е структурирано в логическа последователност съобразно изискванията за представяне на научноизследователски разработки.

След подходящ увод следват три глави списък на използваната литература и приложения, които включват 8 таблици с данни от сравнителен анализ между изследваните съвкупности по съответните тестове.

Първа глава е озаглавена „Състояние на проблема по литературни източници“. Съдържанието е диференцирано в три подглави с обем 63 страници.

В 1.1. – „Исторически съдържателни и структурни аспекти на физическата дееспособност“, докторантът въз основа на задълбочен ретроспективен анализ, проучва подробно литературните източници, които третираат въпросите за структурата и същността на физическата дееспособност като състояние и динамика, което трябва да бъде изследвано. Калоян Чернев изчерпателно изучава методиките за измерване и оценка на физическата дееспособност, като обвързва тези знания с оценяването по учебната дисциплина физическо възпитание и спорт в училище и разкрива особеностите в растежа, развитието и онтогенезиса на двигателните качества на учениците от гимназиалния етап във връзка с физическата им дееспособност. Докторантът установява, че физическата дееспособност на учениците се нуждае от научни проучвания. В следващите глави Калоян Чернев с убеденост и аргументирано изказва своето мнение, което е добър показател за обхвата на научните интереси и познаване на изследвания проблем.

Характеризирайки изложената постановка на проблема в първа глава трябва да се отбележи:

- наблюдава се последователност, задълбоченост и обективен анализ на литературните източници;
- добро познаване на проблема и научно коректно подбрани направления на изследователския процес;
- научната позиция на Калоян Чернев, очертавайки потребността от подобно изследване е защитена достатъчно аргументирано.

Във **втора глава** са представени целта, задачите, организацията и методите на изследването.

Целта и задачите са поставени ясно и точно. Обектът и предметът на изследването са определени коректно. Организацията на изследването е в четири етапа, в условията на четири учебни години. Планирани са два педагогически експеримента с констативен характер: предварителен и основен. Първият педагогически експеримент включва педагогическо наблюдение, предварително тестване и оценяване на физическата дееспособност на ученици, като впоследствие участват в основния експеримент. Докторантът аргументира потребността от предварителното проучване с оглед конкретизиране на целта, задачите и организацията на основния експеримент.

Използваният богат инструментариум е представен и описан в логическа последователност. Подборът на тестовите за получаване на информация за физическото развитие и физическата дееспособност е аргументиран и в съответствие с научните търсения в изследването. Използвани са два теста за физическо развитие, един производен индекс за състоянието на телесната маса (BMI) на учениците и 16 спортно-педагогически тестове.

Избраната комплексна методика на изследване, сполучливо подбраният математико-статистически инструментариум за обработка и количествен анализ на експериментално получените данни, както и цялостната логика и последователност на проведената експериментална работа, позволяват на докторанта да получи отговори на поставените от него въпроси и задачи в дисертационния труд.

В третата глава „Анализ на резултатите” е в обем от 118 страници е извършен обстоен прецизен анализ на богатия експериментален материал.

Трудът е онагледен добре, което помага за лесното възприемане на научната разработка. Положен е огромен труд, чиито резултати могат да послужат за актуализиране на някои подходи, подбор на методи, средства и конкретизиране на методики за развиване на двигателните способности, като съществена образователно-двигателна задача в обучението по учебната дисциплина. Същевременно резултатите могат да послужат за бъдещи изследвания в тази сфера.

Установено е средното ниво и вариативност на основни показатели за физическо развитие в т.ч. и на медико-биологичния показател за здравословно тегло, както и на резултатите от останалите тестове физическата дееспособност на учениците от 5-те възрастови групи, диференцирани по пол (79 момчета и 135 момичета).

Анализирани и интерпретирани са данните от сравнителния анализ между отделните възрасти и по пол. Интерес представляват промените, които са настъпили в проявите на някои страни на физическата дееспособност на ученици от София, установени в различни с относителна продължителност времеви периоди, разположени в отрязък от време повече от половин век.

Извършен е и корелационен анализ на данните за физическото развитие и двигателните качества. Изведени са статистически достоверните връзки между изследваните показатели. Резултатите са онагледени чрез 10 корелационни структурни модела по 5 съответно за момчета и момичета.

Направени са 6 извода с допълнителни обяснения към два от тях и 5 препоръки. Изводите и препоръките произлизат от систематизираните и обстойно анализирани резултати, получени от проведеното научно изследване.

5. Приноси на дисертационния труд за науката и практиката

Проблемът за двигателните способности в контекста на физическото възпитание е винаги актуален за науката и практиката. Това с особена сила се отнася за подрастващото поколение, защото двигателните качества се явяват съществена предпоставка за развитието, здравето, подготовката и реализацията на човека.

- Подчертано положителната оценка относно научнопознавателните достижения в дисертационния труд се допълва от следните приноси:

- Установена е актуална информация от констатиращ педагогически експеримент за състоянието на физическата дееспособност чрез изследване на признаците за физическото развитие и равнището на двигателните качества на независими извадки лица от двата пола на възраст от 14 до 18 години. Този принос определяме като принос с научноприложен характер.
- Представена е достоверна информация за установени различия в физическото развитие и равнището на отделните двигателни качества на съвременните деца и техните връстници, живяли в условията на миналия век през 1965 г., 1970 г. и 1982 г. Този принос определяме като принос с научен и практико-приложен характер.
- Разкрити са нови резерви за усъвършенстване на методиката на обучение, както и на дейностите по контролиране и оценяване на състоянието на физическата дееспособност. Апробирани са нетрадиционни тестове, с които може да бъде обогатена системата за контрол и оценка, включително и за текущо проверяване и оценяване. Този принос има практико-приложен характер.

Докторантът има четири публикации. В две от статиите е втори автор и на две – самостоятелен.

Авторефератът към дисертационния труд коректно отразява основните моменти и резултати от изследването. Като обем и структура той е направен според изискванията. Приемам самооценката на докторанта за дисертационната разработка, изразена чрез приноси, отразени в автореферата.

В дисертационния труд са допуснати някои пропуски и неточности:

На стр. 2 в съдържанието има допусната неточност при номериране на главите.

В глава II.5.5 на стр. 86, където са описани приложените математико-статистически методи е упоменат персентилен анализ и на стр. 87 е описан факторен анализ, но и двата метода не са приложени при обработката на данните.

Същата неточност е допусната и в изложението на автореферата на стр.13, където е посочено, че е приложен персентилен анализ.

При посочване на формулата за изчисляване на телесната маса също е допусната грешка (стр.75).

Структурата на таблиците предполага първо изписване на номера и след това на наименованието, а не обратното.

Не можем да се съгласим с констатацията, че „физическото възпитание и спорта в средните училища представлява средство за управление“ на процеса на усъвършенстване на способностите на човека.

Бихме препоръчали на докторанта в бъдещи изследвания да не допуска съкращаване на уточняващи характеристики на тестовете, например „Хвърляне на малка топка“ вместо „Хвърляне на малка плътна топка с отбелязан грамаж“, както и стремеж към чистота на научния език и прецизна научна стилистика.

Моят въпрос към докторанта е следния: моля очертайте единството и изведете различията между понятията „физическа дееспособност“ и „физическа кондиция“.

Заключение

Дисертационният труд съдържа научни, научноприложни и практико-приложни резултати които представляват приноси в науката и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСР и съответния правилник на НСА „Васил Левски“. Разработеният дисертационен труд показва, че докторантът Калоян Каменов Чернев притежава задълбочени теоретични знания в избраната научна специалност и съответните умения и компетенции за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Ето защо, с убеденост давам своя положителен вот за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ от Калоян Каменов Чернев, в област на висшето образование 1. Педагогически науки и професионално направление 1.3. педагогика на обучение по физическо възпитание.

08.08.2022 г.

Рецензент:

(проф. Елена Николова, доктор)